

Hamdi Bey (Yılmaz) (1879-1940)

Birinci Dönem TBMM'nin Genç Sancağı milletvekillerinden olan Hamdi Bey, 1879'da Hafız Mehmet Efendi'nin oğlu olarak Siirt'te dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğretimini rüştiyede tamamladıktan sonra memuriyete başlamıştır. Memuriyet hayatı boyunca bölgesindeki sancak ve ilçelerde adalet hizmetlerine ilişkin birçok pozisyonda zabıt kâtipi, başkâtip, icra memuru ve noter olarak görev yapmıştır. Hamdi Bey'in, bazı kaynaklarda, Genç'in Şer'îye Mahkemesi Başkâtipi vazifesini yürütmekteyken Erzurum Kongresi'ne delege olarak katıldığına ilişkin bilgilere yer verilmiş ise de kongre delegelerinin isimlerinin yer aldığı temel kaynaklarda ismine rastlanmamıştır. Erzurum Kongresi'nde yer alan ve görüşmeleri bizzat takip eden Mazhar Müfit Bey'in Erzurum Kongresi delege listesi incelendiğinde, ne o zamanki idari taksimat gereği Genç'in bağlı olduğu Bitlis ne de kongreye delege gönderen diğer vilayetlerin delegeleri arasında Hamdi Bey'in isminin yer almadığı anlaşılmaktadır.

Hamdi Bey (Yılmaz)

Hamdi Bey, 16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mart 1920'de yayımladığı, Ankara'da toplanması planlanan olağanüstü Meclis için seçim yapılmasını isteyen tamim gereğince yapılan seçimlerin neticesinde Genç sancağı adına seçilerek Meclise gönderilen milletvekillerinden biri olmuştur. Meclis arşivinde yer alan adına düzenlenmiş seçim mazbatasına göre, 40 yaşındayken 37 oy ile Genç milletvekilliğine seçilmiştir. Bu belgede meslek ve vazifesi "adliye mahkemesi zabıt kâtipi" olarak kaydedilmiş olan Hamdi Bey'in memleketinin "Çapakçur kazası yukarı Akpınar köyü" olduğu belirtilmiştir. Hamdi Bey'in seçildikten sonra 15 Haziran 1920'de Ankara'ya ulaşmış olduğu anlaşılmakta ise de seçim mazbatası, 3 Temmuz 1920'de TBMM'ye arz olunmuş; milletvekilliği 4 Temmuz 1920'de TBMM tarafından kabul edilmiştir.

Bitlis vilayetine bağlı Genç sancağı, Mondros Mütarekesi'nden sonra vatan toprakları içinde kalan 35 mülhak livadan biridir. Mülhak livalar, vilayet yapılanmasının altında, genel idare, jandarma ve yerel yönetim bakımından bir vilayete bağlı olarak yönetilen, ayrı bir tüzel kişiliği ve genel Meclisi olmayan, hususi (özel) bütçeleri, bağlı oldukları vilayetin hesabına devredilen yönetim birimleridir. 1920 yılının sonlarına doğru mülhak livalar birer birer müstakil hale getirilmeye başlanmış; bu süreçte evvela Muş sancağı müstakil hale getirilmiş, Muş'un müstakil sancak haline getirilmesi ile Genç sancağının Bitlis merkez sancağı ile bağlantısı kesilmiş bu durum livanın müstakilen idaresini zaruri hale getirmiştir. Bu durum üzerine Genç, Bakanlar Kurulunun önerisi, TBMM'nin onayı ile bağımsız liva (il) haline getirilmiş ve 09.12.1920 tarihinden itibaren müstakilen idare olunmaya başlanmıştır. Genç ilinin adı, 24.10.1926 tarih ve 4248 sayılı Kararname ile Bingöl olmuştur.

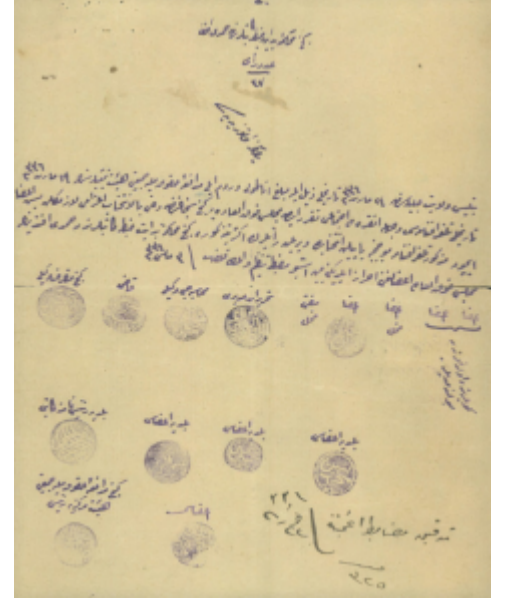
Hamdi Bey, Meclise katıldığı 1920 yılı Haziran ayının ortalarından Meclisin çalışmalarını sonlandırdığı 1923 yılı Nisan

ayının ortalarına kadar Meclisin yasama faaliyetlerine katılmış, yerel ve ulusal düzeyde münferit ya da müşterek önergelerin hazırlanmasında rol almış, bir çok kanun teklifine katkı sunmuş, bazı müzakerelerde söz almış, Mecliste bulunduğu süre içinde gerek yazılı gerekse sözlü olarak fikrini ifade etmiştir. Zabıt ceridelerine göre, tespit edilebildiği kadarıyla, Hamdi Bey'in görevde kaldığı süre boyunca 21 kanunun görüşmesine katıldığı, 20'sine "kabul", 1'ine ise (Memalik-i Müstevliye Memurinine Verilecek Harcırah Hakkındaki Kanun) "Red" oyu verdiği anlaşılmaktadır. Bu istatistikler, Hamdi Bey'in hükümetle uyumlu bir çizgide olduğunu, yasama faaliyetlerinde eş güdüm içinde hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Hamdi Bey, Genç sancağı adına Mecliste görev yaptığı süre içinde yerel ve ulusal düzeyde birçok meseleye dair Meclise önerge vermiştir. Bu bağlamda Hamdi Bey'in ilk önergelerinden birini, 14 Ağustos 1920'de Bursa'nın düşmesine ilişkin bir mesele hakkında verdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu önergede; Karahisar-ı Sahip milletvekili (Afyonkarahisar) Mehmet Şükrü Bey'in 8 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunan kuvvetleri tarafında işgal edilmesi üzerine Bursa ve Alaşehir'in düşmanın eline geçmesinden dolayı sorumlu olan Bekir Sami, Hacim Muhittin ve Aşir Beylerin görevden alınmış olmalarına rağmen divan-ı harbe neden verilmedikleri" sorulmuştur. Söz konusu önerge üzerine Genelkurmay Başkanı İsmet Bey ile TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa açıklamalarda bulunmuş, toprak kaybı nedeniyle sadece bölgedeki komutanların sorumlu tutulamayacağı fikrini savunmuşlardır. Bu gelişmeler üzerine Hamdi Bey, bu fikre destek vererek konunun daha fazla Meclis gündeminde tutulmamasını istemiş; Meclise "Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin Bursa hakkındaki beyanatı âliyeleri kâfi görülmele bu baptaki müzakerenin kifayetine karar verilmesini" teklif etmiştir. Benzeri tekliflerle birlikte bu teklif meselenin Mecliste kapanmasına katkı sunmuştur.

Hamdi Bey, Bursa'nın kaybı üzerine Mecliste ortaya çıkan ve sorumluların cezalandırılmasını talep eden muhalefetin karşısında, hükümetin yanında yer almıştır. Bursa'nın kaybının üzüntüsünün ve gerginliğinin yaşandığı günlerde Genelkurmay Başkanı İsmet Bey'in İzmit, Adapazarı ve Kütahya civarındaki askerî harekât hakkında 17 Ağustos 1920'de Meclisi bilgilendirmek üzere yazdığı telgraf karşısında, İsmet Bey'e Meclis namına teşekkür mahiyetinde bir telgraf yazılmasını önermiş ve teklifi kabul edilmiştir.

Hamdi Bey'in memuriyet hayatının adalet hizmetlerinde geçmiş olması, bu müktesebata dair tecrübeleri, onun Meclisteki çalışmalarına yansımış, Mecliste PTT'nin yanı sıra dilekçe ve adalet komisyonlarında görev almıştır. Adalet komisyonunda görev yaptığı dönemde komisyonun gündemine gelen Vatana ihanetten mahkûm olan Tekke karyesinden Değirmenci Nurettin'in casusluk davası dolayısıyla yargılanmasına ilişkin Adliye Vekâleti tezkeresine, bazı üyelerin aksine olarak suçlamanın vatana ihanet değil, casusluk olması münasebetiyle evrakın casusluk suçlarının görüldüğü istiklâl mahkemesine gönderilmesi gerektiğini savunarak konuya ilişkin bakışını ortaya koymuştur. Adliye encümeninde bu hususta iki farklı görüş ortaya çıkmış ise de neticede Meclis, Hamdi Bey'in de taraftar olduğu kanaate göre hareket etme kararı almıştır.

Hamdi Bey'in (Yılmaz) Seçim Mazbatası

Hamdi Bey, görevde kaldığı süre boyunca özellikle Meclisin usul ve işleyişine ilişkin birçok konuda münferit ya da müşterek önerilerin hazırlanmasında ve hayata geçirilmesinde katkıda bulunmuştur. Bu husustaki ilk çalışmalarından biri 21.08.1920'de "Hukuku esasiye ve tahsisat" hakkında Hukuku Esasiye Encümeninin kanun teklifi görüşmelerinde, ilgili önerenin bir maddesine ilişkin bir grup milletvekili ile öneride bulunmuş olması ve önerinin Meclis tarafından kabul edilmiş olmasıdır.

Hamdi Bey'in usule ilişkin iştirak ettiği bir başka önerge Malatya Mebusu Lütfi Bey ile bazı milletvekillerinin imzasını taşıyan, "Büyük Millet Meclisi azası harcırahlarından %40 tenzilât yapılması esbabının tenvir edilmesine dair" önerge'dir. Hamdi Bey, bu önergeye destek vererek sadece Meclis azalarının yol giderlerinde kesinti yapılmasının doğru olmadığını savunmuş; bu durumun düzeltilmesini istemiştir.

Hamdi Bey'in bir grup milletvekili ile birlikte imzasının yer aldığı bir başka önerge, Meclisin çalışma şekil ve süresinin tespit edilmesinin talep edildiği önerge olmuştur. Hamdi Bey, 04.09.1920'de Meclise sunulan ve Meclisin varoluşu sebebini ve çalışma şekil ve süresini tespit etmek üzere belirlenen hususların Mecliste müzakeresini ve bir kararname şeklinde Meclise sunulmasını talep eden öneriye yaklaşık 60 mebus ile birlikte imza atmıştır. Bu önerinin ilk maddesinde "Büyük Millet Meclisi hilâfet ve saltanatın ve vatan ve milletin istihlâsı ve istiklâlinden ibaret olan gayesinin husulüne kadar belirlenmiş olan usule göre toplanacağı" dile getirilmiş; böylece bir bakıma Meclisin geçici olduğuna vurgu yapılmıştır. İlgili önerinin diğer maddelerinde ise Meclisin çalışma prensiplerine ilişkin hususlar açıklanmıştır.

Hamdi Bey, görev yaptığı süre boyunca bazı kanun tekliflerinin hazırlanmasında ve Meclise sunulmasında da görev almıştır. İcra Vekillerinin İntihabına Dair Kanunun Tadili Hakkındaki Kanun teklifi Hamdi Bey'in katkı sunduğu kanun tekliflerinden biridir. 04.11.1920'de Meclis başkanlığına müşterek imzalı olarak sunulan teklifle o sırada yürürlükte olan İcra Vekilleri intihabına dair kanunun ikinci maddesinin "İcra Vekilleri Büyük Millet Meclisi Reisinin Meclis azalarından göstereceği namzetler meyanında ekseriyeti mutlaka ile intihap olunurlar" şeklinde değiştirilmesi talep edilmiş, teklifin okunmasının ardından Mecliste bu husus müzakere edilmiştir. Neticede ilgili kanunun ikinci maddesi Hamdi Bey'in de imzası bulunan teklifte önerildiği gibi kabul edilmiştir.

1920 yılının sonlarında, yukarıda ifade olduğu üzere, İcra Vekilleri Heyetinin hangi usul ve esaslara göre belirleneceği karara bağlanmış ise de bu mesele 1922 yılının Temmuz ayında ilgili kanunda yapılmak istenen düzenleme ile yeniden Meclis gündemine gelmiş ve tartışmalara neden olmuştur. İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun'un 1. maddesinde yapılan düzenleme ile İcra Vekillerinin (Bakanların), kanunda önerilen kurumların başkanlarından oluşan bir kurul tarafından Meclise önerilecek 3 isim arasından seçilmesi önerilmiştir. Ancak bu öneri Mecliste hoş karşılanmamış, usule ilişkin sert tartışmalara neden olmuştur. Bir grup milletvekili, Bakanların kurulun belirlediği üç kişi arasından değil, doğrudan Meclis tarafından serbestçe seçilmesi gerektiğini savunmuştur. Lazistan Milletvekili Ziya Hurşit bu kanun önerisini "şayet Meclisin ekseriyeti, şu yirmi kişimin gösterdiği namzetten gayrisini intihap edemezse Meclisin ekseriyeti mi hâkim olacaktır... Azayı kıram bunlara rey vermeye mecbur edilemez, hiçbir kuvvet Meclisi filanca rey vereceksiniz diye cebredemez." sözleriyle eleştirmiş, öneriye şiddetle karşı çıkmıştır. Birçok milletvekili aynı kanaatte olduğunu ifade etmiş, Bakanların daha önceden olduğu gibi TBMM Başkanı'nın mebusların arasından önereceği kişilerden "ekseriyet-i azime" ile seçilmesini istemiştir. Bu fikre karşı Kanuni-Esasi Encümeni mevcut teklifi savunmuştur. Görüşmelerin uzaması üzerine, Hamdi Bey Meclise bir önerge vererek ilgili kanun maddesine ilişkin müzakerenin yeterli olduğunu, kanun maddesinin aynen kabul edilmesini önermiş; hükümete destek vermiştir.

Neticede Mecliste yapılan oylama sonucunda ihtilafa neden olan ilgili maddenin kanundan çıkarılmasına karar verilmiştir.

Hamdi Bey'in Meclisteki faaliyetleri incelendiğinde genel olarak Mustafa Kemal Paşa'ya ve temsil ettiği gruba yakın bir siyasi tutum ve duruş sergilediği, Hükümetin Meclise sunduğu tekliflere genellikle destek verdiği anlaşılmaktadır. Başkomutanlık Kanunu'nun süresinin ikinci defa uzatılmasına ilişkin Meclisteki tavrı bu hususta önemli bir örnektir. İstiklal mücadelesinin en kritik zamanlarında, Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde alınan mağlubiyet üzerine Türk Ordusu Sakarya nehrinin doğusuna çekilmiş, bu gelişmeler üzerine TBMM, Başkomutanlık Kanunu ile Mustafa Kemal Paşa'ya üç ay süre ile geniş yetki vererek ordunun başına geçirmiştir. Bu sürenin bitiminde, kanunun 3 ay daha uzatılması teklif olunmuş, söz konusu teklif Meclisin 04.05.1922 tarihli gizli oturumunda ele alınmıştır. Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa, kanunun üç ay daha uzatılmasının gerekçelerini izah ettikten sonra mesele Mecliste enine boyuna tartışılmış, bazı milletvekilleri, bu arada Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey kanunun aleyhinde konuşarak Meclisin yetkisinin bir kişiye verilmesini doğru bulmadığını ifade ederek tepkisini "*milletin böyle salâhiyetini devretmesine imkân yoktur.*" sözleriyle dile getirmiştir. Bazı milletvekilleri ise memleketin içinde bulunduğu hali göz önüne alarak kanunun bir an önce kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Görüşmelerin uzaması üzerine Hamdi Bey, Meclis başkanlığına bir önerge vererek: "*müzakere kâfidir. Zamanın ve vaziyetin ehemmiyet ve nezaketine mebni Başkomutanlık Kanununun aynı şekilde uzatılmasına karar verilmesini*" teklif etmiştir. Yapılan oylama neticesinde kanunun Mustafa Kemal Paşa'ya Başkomutanlık yetkisi veren birinci maddesi ile görev süresinin başlangıç tarihini belirten ikinci maddesi olduğu gibi kabul edilmiştir.

Hamdi Bey, Hükümetin Amasya bölgesinde Pontus eşkıyaları tarafından gerçekleştirilen çetecilik eylemlerine iştirak eden suçluların bir an önce yakalanması ve muhakemesinin icrası amaçlayan Amasya'da yeni bir istiklal mahkemesinin kurulmasına ilişkin kanun teklifine de sıcak bakmış, önerinin lehinde bir tutum sergilemiştir. Adliye Vekilinin öncülük ettiği öneride Pontus eşkıyası ile mücadelede, mevcut mahkemelerin yetersiz kaldığı, normal hukuk sürecinin eşkıyanın yargılanması ve cezalandırılması sürecini uzattığı savunularak, olağanüstü yetkilerle dolatılmış bir istiklal mahkemesinin kurularak suçluların mümkün olan en kısa sürede cezalandırılması istenmiştir. Bazı milletvekilleri, çeşitli sebeplerle öneriye karşı çıkarken Hamdi Bey, Amasya'da bir istiklal mahkemesinin faaliyet yürütmesi teklifine olumlu bakmış, hükümetin teklifine destek vermiştir.

Hamdi Bey, genellikle hükümetle uyum içinde bir siyaset takip etmiş ise de zaman zaman hükümete yöneltilen soru önergelerini hazırlayan grubun içinde de yer almıştır. Trakya'nın teslim alınması için Meclis tarafından görevlendirilen Refet Paşa'nın İstanbul'da yaptığı işlere ilişkin soru önergesi bu minvalde bir örnektir. Millî Mücadele'nin zaferle neticelenmesinin ardından Refet Paşa Trakya'yı düşmandan teslim almak üzere görevlendirilmiş ve İstanbul'a gönderilmişti. Ancak Refet Paşa'nın Meclis tarafından kendisine tevdi edilen yetkinin dışına çıkarak İstanbul'da adete bir hükümet başkanı gibi hareket ettiği iddiaları üzerine Hamdi Bey'inde içinde bulunduğu bir grup milletvekili, söz konusu meseleyi bir soru önergesiyle Meclis gündemine taşımıştır. Soru önergesinde; Trakya'nın alınmasına memur edilen Refet Paşa'nın İstanbul'da kendisine "Büyük Millet Meclisi fevkalâde mümessili" sıfatını takarak sağa sola emirler vermekte olduğu, kanuna aykırı bazı işler yaptığı ifade edilmiş, bu hususta hükümetten bilgi istenmiştir. İcra Vekilleri Heyeti Başkanı Rauf Bey, Mecliste yaptığı konuşmada hükümetin Refet Paşa'ya "Büyük Millet Meclisi fevkalade temsilcisi" gibi bir sıfat vermediğini, bazı yetkiler verdiğini ancak "*şu kadar büyük salâhiyette filanı öldüreceksin, filanı asacaksın, filanı keseceksin, idare-i örfiye ilân edeceksin diye bir salâhiyet verilmediğini*" ifade etmiştir. Tartışmaların Heyet-i Vekile'ye yönelik ağır baskıya dönüşmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa Lozan'da kritik

görüşmelerin devam ettiği sırada hükümeti zaafa düşürmenin doğru olmadığını, meselenin daha sonraya bırakılması gerektiğini savunmuştur. Açıklamalar bazı milletvekillerini ikna etmemiş ise de Hamdi Bey verilen izahatlardan ikna olmuştur. Bu hususta Meclis başkanlığına bir önerge vererek söz konusu soru önergesine ilişkin müzakerenin yeterli olduğunu ifade etmiş; İcra Vekilleri Heyeti ile, Dahiliye, Hariciye, Maliye Vekillerine güven oyu verilmesini talep etmiştir. Hamdi Bey'in önergesi Mecliste kabul edilmiş ve Lozan'da görüşmelerin devam ettiği kritik bir dönemde hükümete güvensizlik oyu verilmesinin yaratacağı muhtemel risklerin önüne geçilerek hükümete güven oyu verilmiştir. Hamdi Bey, Lozan Konferansı görüşmelerinin yarıda kesilmesi sırasında Türk tarafına verilen barış şartlarının reddedilmesine karşı da hükümetin yanında yer almış, barış şartlarının reddedilerek hükümete güven oyun verilmesini teklif eden milletvekillerinden biri olmuştur.

Hamdi Bey'in yer aldığı bir başka soru önergesi Şer'îye Vekili Vehbi Efendi'nin görevi sırasında yaptığı ve "usulsüz" olduğu iddia olunan işlere ilişkindir. Isparta Mebusu Hüseyin Hüsnü Efendi'nin öncülüğünü yaptığı soru önergesinde; Şer'îye Vekili Vehbi Efendi'nin "müstahikkin-i ilmiye" tahsisatı olarak tanımlanmış ve memleketteki muhtaç ve fakir ulemaya belli bir usul üzere verilmekte olan tahsisatın, kanuna aykırı olarak, sadece Konya'daki hocalara verildiği, benzer durumda olan başka tarafın hocalarına haklarının verilmediği, aynı işte görevli hak sahibi olan diğer memurların haklarının teslim edilmediği iddia olunmuş, dahası Vehbi Efendi'nin kayınbiraderini, öğretmenken usulsüz bir şekilde yüksek bir maaşla Şûrayı Evkafa tayin ederek onu himaye ettiği ifade edilmiştir. Şer'îye ve Evkaf Vekili Vehbi Efendi kendisine yöneltilen "usulsüzlük" iddialarına karşı Mecliste açıklama yaparak iddiaları yalanlamıştır. Kayın biraderinin kayırıldığına ilişkin iddialara ise: *"İnsanlar taş yarığında çıkmaz. Akriba, ahbap, eş, dost, yârân, komşu, bildik, tanıdık kimseleri münasip olan mevkie getirmek eğer insanlarda bir meziyet ise bunu benden niye esirgiyorsunuz? Eğer bu bir meziyet değil de kabahat, cinayet ise sizler neden yapıyorsunuz? Hepimiz de icap ettiğinde vekil olan arkadaşlarımıza icap edenleri, iyi olan adamları tavsiye ettik, rica ettik, bazı kimseleri kayırdık"* ifadeleri ile yapmış olduğu atamayı savunmuştur. Bu izahat üzerine Mecliste uzun ve şiddetle tartışmalar yapılmış, neticede mesele Vehbi Bey için güven oylamasına dönüşmüş; oylamada Vehbi Efendi'ye güvensizlik oyu verilmiştir.

Hamdi Bey Mecliste görev yaptığı süre boyunca, usulsüzlüklere ilişkin birçok meseleyi Meclisin gündemine getirmiş ise de kendisi de bu hususta bazı ithamlara maruz kalmıştır. Mecliste, kendisine yöneltilen ve hak etmediği halde, usulsüz bir şekilde harcırah aldığına ilişkin iddia ve suçlamalar bu kabildendir. I. TBMM'de yürürlükte olan kanun gereği, Meclis üyelerine seçim bölgelerine giderken harcırah verilmekte, bu harcırah milletvekilinin ailesiyle birlikte gitmesi durumunda artırılmaktaydı. Bu hususta milletvekilleri birbirlerini yakından takip etmiş, ailesiyle birlikte gelmediği halde harcırahını aile harcırahı olarak bir miktar daha fazla aldığı tespit olunan milletvekilleri, Meclis başkanlığına bildirilmiştir. Hamdi Bey de bu kapsamda şikâyet edilen milletvekillerinden biri olmuştur. Erzurum milletvekillerinden biri Meclis başkanlığına bir önerge vererek: "Genç Mebusu Hamdi Efendi'nin ailesini getirmedeği halde Ankara'dan Genç'e gitmek ve dönmek için aile harcırahı aldığını ifade etmiş, bu hususun tahkik edilerek Hamdi Efendinin aldığı meblâğın ve varsa benzer durumda olanlardan bu tutarın geri alınması" istemiştir. Bu önerge, birçok mebusun aynı durumda olduğuna ilişkin açıklamalarla birlikte müzakere edilmiş, neticede incelenmek üzere başkanlık divanına havale edilmiştir.

Hamdi Bey, görevde kaldığı süre içinde burada izah olunanlardan başka, Palu kazasının Elaziz vilayetinden ayrılarak Genç livasına bağlanmasına ilişkin kanun teklifi ile Çapakçur Kazasının adını değiştirilmesi ve Müecceliyeti Askerîye Vergisi Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik öngören üç kanun teklifinin hazırlanmasında ve Meclise sunulmasında yer almış, ayrıca "Divanı Riyasetten Şikâyeti Mutazammın Takriri", "Terhis Edilen Efrada İyi Bakılmasına Dair Takrir", "Elâziz Baytar Müfettişi Hasan Fehmi Beyin Taltifine Dair Takrir" ve "Fedakârlık Gösteren Küçük Zabitanın Taltifine

Dair Takrir” olmak üzere 4 önerenin de paydaşı olmuştur. Hamdi Bey, bu süreçte bazı kanunların görüşmeleri sırasında söz de almıştır. Ziraat Bankasının 1922 senesi bütçesi münasebetiyle söz isteyerek yasama faaliyetleri sırasında söz alan mebuslardan biri olmuştur.

Hamdi Bey’in milletvekilliği, TBMM’nin birinci döneminin sona erdiği 1923 Nisan ayı itibariyle sona ermiştir. Ankara’da vazifesinin sonlanması üzerine Çapakçur (Bingöl)’a dönen Hamdi Bey, burada bir müddet avukatlık yapmıştır. Hakkındaki kayıtlar emekli olduktan sonra kendisine 60 lira emekli maaşı bağlandığını, bir müddet kendisinin ticaretle iştigal ettiğini, evi ve toprağı olmadığı halde geçiminin iyi olduğunu yazmaktadır. Hamdi Bey, bazı kaynaklara göre 6 çocuk, bazı kaynaklara göre ise 10 çocuk babasıyken 10 Mart 1940’ta Siverek’te ölmüştür.

İbrahim TAVUKÇU

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490.1.0.0/517.2075.2

Resmi Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 26, C. 2, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 27, C. 2, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 46, C. 3, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 48, C. 3, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 51, C. 3, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 54, C. 3, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 58, C. 3, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 36, C. 4, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 62, C. 4, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 68, C. 4, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 71, C. 4, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 76, C. 4, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 81, C. 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 86, C. 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 91, C 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima 94, C 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 96, C 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 100, C 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 26, s. C 10, TBMM Matbaası, Ankara,1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 39, s. C 10, TBMM Matbaası, Ankara,1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 60, s. C 11, TBMM Matbaası, Ankara, 1958.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 27, s. C 19, TBMM Matbaası, Ankara, 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 40, s. C 19, TBMM Matbaası, Ankara, 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 51, C 20, TBMM Matbaası, Ankara, 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 69, C 21, TBMM Matbaası, Ankara, 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 24, C 29, TBMM Matbaası, Ankara,1961.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre I, İçtima 26, C 29, TBMM Matbaası, Ankara,1961.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları**, Devre I, İçtima 45, C 1, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1985.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları**, Devre I, İçtima 39, C 3, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1985.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları**, Devre I, İçtima 80, C 3, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1985.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları**, Devre I, İçtima 119, C 3, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1985.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları**, Devre II, İçtima 6, C 4, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1985.

Telif-Tetkik Eserler

Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923, TBMM Basımevi, Ankara 2022.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem, 1919-1923**, C. 1, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

DEMİREL, Ahmet, **Birinci Mecliste Muhalefet: İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclisin Vekilleri: Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

DİNÇER, Burhan, "Birinci Meclis'te Genç Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1920-1923)", **Bingöl Araştırmaları Dergisi**, S19, 2023, s. 37-60.

ERDEHA, Kâmil, **Millî Mücadele’de Vilayetler ve Valiler**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.

KANSU, Mazhar Müfit, **Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber**, C. 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

KESKİN, Nuray, **Devletin Toprak Üzerinde Örgütlenmesi: Türkiye’de İllerin Yönetimi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.

TAVUKÇU, İbrahim, “Millî Mücadele Döneminde TBMM Hükümetlerinin İdari Taksimat Alanında Yaptığı Düzenlemeler”, **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 6/2 (Haziran 2020), s. 721-758.

TBMM Albümü 1920-2010, C.1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM I. Dönem Albüm, TBMM 25. Yıl Dönümü Anış, TBMM Basımevi, Ankara 1945.

ZEKİ, Onur, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018.

Elektronik Kaynaklar

Hamdi Bey’in (YILMAZ) Seçim Mazbatası

https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_183_1_1.pdf (Erişim tarihi: 20.06.2024)

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hamdi-bey-yilmaz-1879-1940/?pdf=7634> adresinden erişilmiştir